

Gebe Olan ve Olmayan Kadınlarda Koronavirüs-19 Fobisinin Karşılaştırılması

The Comparison of Coronavirus-19 Phobia between Pregnant and Non-pregnant Women

Pakize Özge Karkın¹, Gözde Sezer², Selma Şen³, Muberra Duran⁴

¹Manisa Demirci Devlet Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, Manisa, Türkiye

²Manisa Demirci İlçe Sağlık Müdürlüğü, Manisa, Türkiye

³Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Anabilim Dalı, Manisa, Türkiye

⁴Manisa Akhisar İlçe Sağlık Müdürlüğü, Manisa, Türkiye

ÖZ

GİRİŞ ve AMAÇ: Gebelik birçok açıdan duyarlılıkların arttığı bir dönemdir. Süregelen COVID-19 pandemisinde gebeler ayrıca virüs korkusuyla da baş etmek durumunda kalmışlardır. Araştırmamızın amacı, pandemi döneminde Demirci ilçesinde gebe olan ve olmayan kadınların koronafobisinin karşılaştırılmasıdır.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanan araştırma Demirci ilçesinde Kasım 2020 tarihinde sağlık kuruluşlarına başvurmuş 105 gönüllü gebe ve 307 gebe olmayan gönüllü kadın ile yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyodemografik özellikler ve COVID-19 fobisi ölçeğini içeren anket formu kullanılmıştır.

BULGULAR: Gebe olan ve gebe olmayan kadınların COVID-19 fobisi ölçeği toplam puan ortalamaları sırasıyla 57,18±19,10 ve 52,84±17,55 olarak bulunup aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptandı ($p<0,05$). Alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde ise somatik alt boyut puan ortalamasının ve ekonomik alt boyut puan ortalamasının sırasıyla, gebe olan grupta 12,53±5,52; 10,54±4,24, diğer grupta ise 11,19±4,49; 9,28±3,52 olduğu saptandı. Somatik ve ekonomik boyutta COVID-19 fobisi gebelerde istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek saptanmıştır ($p<0,05$; $p<0,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ: Araştırmamızda; gebe olan kadınların gebe olmayan kadınlara kıyasla COVID-19 fobisi istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$). Gebelerin bebeklerinin sağlığı ve geleceği konusunda korktukları düşünülebilir fakat pandemi döneminde korkunun fobi boyutuna geçtiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: covid-19, gebe, kadın sağlığı, fobi

ABSTRACT

INTRODUCTION: Pregnancy is a period of increased sensitivity in many aspects. In these days pregnant women has to cope with fear of coronavirus because of ongoing COVID-19 pandemic. The aim of our study is to compare coronaphobia between pregnant and non-pregnant women in Demirci district during pandemic.

METHODS: The descriptive and cross-sectional study was conducted with 105 pregnant and 307 non-pregnant volunteer who applied to health institutions in Demirci district in November 2020. A questionnaire form including sociodemographic characteristics and COVID-19 phobia scale was used to collect the data.

RESULTS: The total mean scores of pregnant and non-pregnant women on COVID-19 phobia scale were found to be 57.18±19.10 and 52.84±17.55, respectively; a statistically significant difference was found between two groups ($p<0.05$). When subdimension mean scores were obtained, the mean score of somatic subdimension and economic subdimension were respectively; 12.53±5.52 and 10.54±4.24 in pregnant group, 11.19±4.49 and 9.28±3.52 in other group. Somatic and economic COVID-19 phobia was found to be significantly higher in pregnant women ($p<0.05$; $p<0.05$).

DISCUSSION AND CONCLUSION: In our study, COVID-19 phobia was significantly higher in pregnant women compared to non-pregnant ones ($p<0.05$). It may be thought that pregnant women are afraid of the health and future of their babies, but during the pandemic period it is obtained that their fear has passed into the phobia dimension.

Keywords: covid-19, pregnant women, women's health, phobia

İletişim / Correspondence:

Uzm. Dr. Pakize Özge Karkın

Manisa Demirci Devlet Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, Manisa, Türkiye

E-mail: ozgekarkin@gmail.com

Başvuru Tarihi: 27.01.2021

Kabul Tarihi: 21.05.2021

GİRİŞ

Koronavirüsler hem insan hem de hayvanlarda hastalık yapabilen büyük bir virüs ailesidir. Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan şehrindeki hayvan pazarında başlayan yaygın pnömonilerden saptanmış yeni viral etken yüksek bulaşıcılığı sayesinde yayılarak dünya çapında pandemiye neden olmuştur. Bu yeni bulunan koronavirüs tipi (novel coronavirus 2019) "2019-nCoV" ağır akut solunum yolu sendromu yaptığı için "SARS-CoV-2" olarak adlandırılmıştır. Şubat 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından bu virüsün yaptığı hastalık COVID-19 (Coronavirus Disease 2019) olarak adlandırılarak Mart 2020'de pandemik hastalık olarak ilan edilmiştir (1).

COVID-19'da klinik semptom ve bulgular içinde en sık karşılaşılanlar ateş ve kuru öksürük olmakla birlikte şiddetli halsizlik, miyalji, baş ağrısı, boğaz ağrısı, dispne, tat ve koku alma bozuklukları görülmektedir. Ayrıca diyare gibi gastrointestinal semptomlar da bildirilmiştir. Yeni koronavirüs hastalığında komorbid hastalıkların riski artırdığı, tabloyu ağırlaştırabildiği görülmüştür (2-5).

COVID-19 tanısı için hastanın kliniği, PCR testi dışında toraksın bilgisayarlı tomografisi (BT) de önem teşkil edebilmektedir. Kar-zarar ilişkisi gözetilerek, çekilmesi zorunlu ise gebelerde pelvis korumalı olarak akciğerin tomografisi çekilebilmektedir. Bu durumda fetusun radyasyona maruziyet dozu düşük olup fetal anomali ya da fetal kayıp riskiyle ilişkili olmadığı düşünülmektedir. Toraks BT çekilemeyecek olan gebelerde öykü ve muayene bulgularına göre karar verilmektedir (4). SARS-CoV-2'nin 1. ve 2. trimesterde gebeliğin seyri üzerindeki etkisi ile ilgili henüz net bilgiler bulunmamaktadır. Çin Halk Cumhuriyetinde patlak veren salgında 3. trimesterde olup doğuran kadınlar hakkında bazı bilgiler verilmiştir (6). Virüsün gebeler açısından uzun dönem etkileri hakkında elimizde yeterli veri ve kanıtlar bulunmamaktadır. Gebelikteki bazı fizyolojik değişiklikler gebeleri aynı zamanda genel olarak enfeksiyonlara karşı daha duyarlı hale getirmektedir. Ayrıca, hücrel immünitede değişiklikler de virüsler gibi intraselüler organizmalarla enfeksiyona karşı duyarlılığı arttırmaktadır (7).

Literatürdeki gebelik ve COVID-19 ile ilgili yayınlar olmasına rağmen iyi kalitede ve tarafsız çok sayıda çalışma bulunmadığından düzgün veriler

elde edilememiştir (8). Gebelikte klinik tablonun normal popülasyona benzediği belirtilmesine rağmen dikkatli olunmalı ve COVID-19 şüpheli ya da enfekte gebelerin yönetimi multidisipliner olarak yapılmalıdır (4,5).

Edinilen verilere göre gebeler COVID-19 enfeksiyonu açısından genel popülasyona göre daha duyarlı görünmemektedirler (9). Fakat gebelerin influenza ve SARS-CoV gibi diğer viral solunum yolu enfeksiyonları açısından artmış morbidite ve mortaliteye de sahip oldukları bilinmektedir. Bu nedenle gebeler yine de COVID-19 için riskli popülasyon olarak kabul edilmelidir (7, 10). Özellikle pnömoni gelişen enfekte gebelerde preterm doğum, erken membran rüptürü (EMR), preeklampsi, fetal distrese bağlı artmış sezaryen ihtimali gibi riskler olduğu bildirilmiştir (11). "Avrupa İnsan Üreme ve Embriyoloji Derneği" virüs önlemleri kapsamında yardımcı üreme teknikleri planlayanlara bu süreçte gebe kalmaktan kaçınmalarını tavsiye etmiştir (12).

COVID-19 pandemisi nedeniyle bazı gebeler bilimsel ve doğal korkular dışında fobilerle de baş etmek durumunda kalmışlardır. Fobiler kişide kaçınma davranışlarını ortaya çıkaran ve kişilerin hayatını önemli ölçüde etkileyip kısıtlayan bir rahatsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı gebe olan ve olmayan kadınlarda COVID-19 fobisinin karşılaştırılmasıdır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanan araştırma Demirci ilçesinde Kasım 2020 tarihinde sağlık kuruluşlarına başvurmuş 105 gönüllü gebe ve 307 gebe olmayan gönüllü kadın ile yürütülmüştür. Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyodemografik özellikler ve COVID-19 fobisi ölçeğini içeren anket formu toplam 412 gönüllü kadına uygulanmıştır.

Koronavirüs-19 Fobisi Ölçeği (C19P-S), koronavirüse karşı gelişebilen fobiyi ölçümlemek üzere geliştirilmiş, 5 dereceli Likert tipi bir öz değerlendirme ölçeğidir. Ölçek maddeleri; 1 "Kesinlikle Katılmıyorum" ile 5 "Kesinlikle Katılıyorum" arasında değerlendirilir. 1., 5., 9., 13., 17. ve 20. maddeler psikolojik alt boyutu; 2. 6. 10. 14. ve 18. maddeler somatik alt boyutu; 3. 7. 11. 15. ve 19. maddeler sosyal alt boyutu; 4. 8. 12. ve 16. maddeler ise ekonomik alt boyutu ölçmektedir. 20

ile 100 puan arasında değişen puanlar arttıkça alt boyutlardaki ve genel koronafobideki yüksekliğe işaret etmektedir (13). Ölçek sahibinden izin alınmıştır. Araştırmamızda kullanılan C19P-S ölçeğinin Türkiye’de yapılmış başka bir ölçekle kıyaslandığı bir çalışmada C19P-S ölçeğinin faktörel yapısı psikolojik, somatik, sosyal ve ekonomik boyutlardan oluşmakta olup Cronbach Alpha değeri 0,92 bulunmuştur (14). Araştırmamızda güvenilirlik açısından ölçek için bakılan Cronbach Alpha katsayısının 0,95 olduğu bulunmuştur.

Araştırma için Sağlık Bakanlığından ve Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulundan 21.10.2020 tarihli 20.478.486/570 numaralı onay alınmıştır. Araştırma için Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Etik Kurul onayı alınmıştır.

İstatistiksel analiz

İstatistiksel analizler için SPSS 21.0 paket programı kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, sayılar, yüzdelik, student t testi, ki-kare ve çoklu varyans analizi kullanıldı ve $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Gebe olan ve olmayan kadınların sosyodemografik özellikleri Tablo 1’ de karşılaştırılmıştır.

Araştırmada gebe olan 105 kadın ve gebe olmayan 307 kadın incelendi. Gruplarda yaş ve sigara kullanma durumu karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulundu ($p < 0,05$) (Tablo 1).

Tablo1. Gebe Olan ve Olmayan Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellikler	Gebe Olan n=105		Gebe Olmayan n=307		p
	Ort±SS	Min/Max	Ort±SS	Min/Max	
Yaş	29,46±4,79	19/43	35,68±11,56	18/64	
$p=0,000$					
	n	%	n	%	p
Eğitim durumu	76	72,4	184	59,9	0,596
Lise ve altı	29	27,6	123	40,1	
Üniversite ve üstü					
Sigara kullanma durumu	2	1,9	52	16,9	0,000
Evet	103	98,1	255	83,1	
Hayır					

Ort: ortalama; SS: standart sapma

Kadınlara uygulanan COVID-19 fobisi ölçeğinin toplam puan ortalamalarının karşılaştırılmasında, gebe olan kadınların toplam ölçek puan ortalamasının 57,18±19,10 olduğu, gebe olmayan kadınların puan ortalamasının ise 52,84±17,55 olduğu bulunmuştur. Gebelerin toplam ölçek puan ortalamalarının anlamlı şekilde yüksek olduğu saptandı ($p < 0,05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Gebe Olan ve Olmayan Kadınların COVID-19 Fobisi Ölçek Puan Ortalamaları

Ölçek Toplam Puanı	Gebe Olan (n=105) Ort±SS	Gebe Olmayan (n=307) Ort±SS	p
COVID-19 Fobisi Ölçek Puan Ortalaması	57,18±19,10	52,84±17,55	0,033

Ort: ortalama; SS: standart sapma

Kadınların gebe olup olmama durumuna göre COVID-19 fobisi alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; psikolojik alt boyut puan ortalamasının gebe olan kadınlarda 19,35±5,77, gebe olmayan kadınlarda ise 18,39±6,45 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Kadınlarda COVID-19 Fobisi Ölçeği Puan Ortalamalarının İncelenmesi

COVID-19 Fobisi Toplam ve Alt Boyutlar	Gebe Olan n=105 Ort±SS	Gebe Olmayan n=307 Ort±SS	p
Psikolojik	19,35±5,77	18,39±6,45	0,155
Somatik	12,53±5,52	11,19±4,49	0,014
Sosyal	14,75±5,05	13,97±5,13	0,178
Ekonomik	10,54±4,24	9,28±3,52	0,007

Somatik alt boyut puan ortalamasının, gebe olan kadınlarda 12,53±5,52, gebe olmayan kadınlarda ise 11,19±4,49 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$) (Tablo 3).

Sosyal alt boyut puan ortalamasının, gebe olan kadınlarda 14,75±5,05, gebe olmayan kadınlarda ise 13,97±5,13 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$) (Tablo 3).

Ekonomik alt boyut puan ortalamasının, gebe olan kadınlarda 10,54±4,24, gebe olmayan kadınlarda ise 9,28±3,52 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Çin Halk Cumhuriyetinde Aralık 2019'da başlayan ve kısa sürede dünyaya yayılan COVID-19 enfeksiyonu, toplumdaki her bireyi farklı düzeylerde etkilemektedir. Kadınlarda antenatal, doğum ve postnatal dönemlerde de virüse bağlı sorunlar yaşanabilmekte ve yenidoğanlar da belirli şekillerde COVID-19 pandemisinden etkilenmektedir. Gebe, fetüs ve yenidoğan üzerindeki etkileri açısından COVID-19 araştırmaları yapılmakla birlikte eldeki veriler yetersizdir (15).

İngiltere ve Japonya dahil birçok ülkede doğum öncesi bakım prosedürleri pandemi nedeniyle değişmiştir. Doğum öncesi bakım hizmetleri zorunlu durumlar dışında ertelenirken, bazı ülkelerde gerekli durumlarda internet üzerinden konferans görüşmeleri ile gebe takipleri yapılmıştır (16,17). Pandemi sürecindeki rutin dışı değişiklikler, sağlık sistemine karşı güven eksikliği, medyadaki hızlı değişen çelişkili yorumlar, sansasyonel haberler tüm popülasyon ve gebelerde korku hatta fobi yaratabilmektedir (18, 19).

Araştırmamızın sonuçlarında gebelerin diğer kadınlara göre COVID-19 fobisinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmamızdaki gebelerin, fobinin somatik ve ekonomik alt boyutlarında gebe olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilendikleri saptanmıştır. Bedensel olarak değişimin yaşandığı bir süreç olan gebelikte somatik fobinin artmış saptanması pandemi dışında da beklenebilecek bir bulgu olabilir.

Yapılan çeşitli araştırmalarda sonuçlarımızla benzer verilerin elde edildiği görülmektedir. Demir ve Kılıç'ın 177 gebe ile yaptığı çalışmada anksiyete düzeylerini daha yüksek bulduğu, COVID-19'a bağlı ölüm korkusunun fazla olduğu tespit edilmiştir (20).

Şahin ve Kabakçı'nın çalışmasında ise koronavirüs salgınının gebeler üzerinde kaygı, sıkıntı ve korku yaratma konusunda güçlü potansiyeli olduğu, doğum öncesi bakım beklentilerinde bozulma yaşadıkları tespit edilmiştir (18).

Çin'de gerçekleştirilen, COVID-19 salgını öncesi ve sonrasındaki gebelerin karşılaştırıldığı çok merkezli kesitsel çalışmada, salgının ilanı sonrası değerlendirilen gebelerin anlamlı şekilde

daha yüksek kaygı seviyelerine ve daha yüksek oranda depresyon semptomlarına sahip olduğu bildirilmiştir (21).

Durankuş ve arkadaşları COVID-19 pandemisinin gebelerde depresyon ve kaygı seviyeleri üzerinde kritik bir etkiye sahip olduğunu bildirmiştir (22).

Güler ve Hatırnaz'ın çalışmalarında, ilk COVID-19 vakasının duyurulmasından sonra doğum için başvuran gebelerin, vakaların ortaya çıkışı ve karantina tedbirlerinin uygulanmasından önce başvuranlara kıyasla daha yüksek kaygı seviyelerine sahip olduğu tespit edilmiştir (23). SARS pandemisinde yapılmış çalışmalarda ise gebelikte olumsuz duygulanım, uyku sorunları, kaygı ve depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (24,25).

Araştırmamızın bazı sınırlı yanları da mevcuttur. Verilerimiz kısıtlı bir zaman aralığındaki gönüllüleri kapsadığı için pandeminin dalgalanma süreçlerindeki vaka sayılarının durumuna göre değişim gösterebilecek kaçınma davranışlarını kapsayamayabilir, böylece popülasyon genelindeki koronafobiyi net şekilde yansıtmayabilir. Ayrıca bölgemiz kırsal alan olduğu için büyükşehirlerdeki yoğun nüfusa bağlı kalabalık yaşamın durumunu yansıtmayacaktır. Bu konu ile ilgili çok merkezli uzun süreli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak araştırma bulgularımız ve literatür verileri ışığında gebelik döneminde fiziksel ve psikolojik olarak değişim yaşayan kadınların gebe olmayanlara göre pandemi döneminden bir çok açıdan daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

Gebelikteki bilinmezlikler nedeniyle gebelerin korktukları düşünülebilir fakat pandemi döneminde korkunun fobi boyutuna geçtiği görülmektedir. COVID-19 fobisinin gebelerde kaçınma davranışları yaratarak antenatal kontrolleri ve doğumu olumsuz etkilediği göz önüne alındığında, özellikle pandemi sürecinde gebe olan kadınların koruyucu önlemler alınarak ruhsal yönden desteklenmeleri sağlanmalıdır. Salgın sürecinde gebelik multidisipliner olarak yönetilip psikiyatri uzmanlarıyla işbirliği yapılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. Director-General's remarks at the media briefing on 2019- nCoV on 11 February 2020. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-11-february-2020> (Accessed on December 12, 2020).
2. Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-2019). February 16-24, 2020. <http://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-china-joint-mission-on-covid-19-final-report.pdf> (Accessed on December 12, 2020).
3. Uptodate. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Pregnancy Issues. <https://www.uptodate.com/contents/coronavirus-disease-2019-covid-19-pregnancy-issues>.
4. Keskin H, Şen Özyer Ş, Sahin D, Ünlü S, Özcan N, Tayman C, Özel Ş, Moraloğlu Tekin Ö. Covid-19 Pandemisinde Gebelikte Yaklaşım ve Yönetim. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*. 2020; 394-399.
5. Deniz M, Tezer H, Tapisiz A. Yenidoğan ve Gebelerde Yeni Coronavirüs Hastalığı 2019 (COVID 19). *Türkiye Çocuk Hast Derg*. 2020; 14(3): 274-278.
6. Zhang L, Jiang Y, Wei M, Cheng BH, Zhou XC, Li J, Tian JH, Dong L, Hu RH. Analysis of the pregnancy outcomes in pregnant women with COVID-19 in Hubei Province. *Zhonghua Fu Chan Ke Za Zhi*. 2020 Mar 25;55(3):166-171.
7. ACOG Practice Advisory: Novel Coronavirus 2019 (COVID-19) November 2020. <https://www.acog.org/Clinical-Guidanceand-Publications/Practice-Advisories/Practice-Advisory-NovelCoronavirus2019>(Accessed on December 14, 2020).
8. Juan J, Gil MM, Rong Z, Zhang Y, Yang H, Poon LC. Effect of coronavirus disease 2019 (COVID-19) on maternal, perinatal and neonatal outcome: systematic review. *Ultrasound Obstet Gynecol*. 2020 Jul;56(1):15-27.
9. RCOG Guideline. Coronavirus (COVID-19) Infection in Pregnancy. Version 11: Published Friday 14 July, 2020. Available from: <https://www.rcog.org.uk/globalassets/documents/guidelines/2020-07-24-coronavirus-covid-19-infection-in-pregnancy.pdf>
10. Akpınar F, Ustun Y. Kadın hastalıkları ve doğum pratiğinde SARS-COV-2 (COVID-19) enfeksiyonu ile ilgili güncel bilgiler. *Türk Kadın Sağlığı ve Neonatoloji Dergisi*. 2020; 2(1): 13-16
11. Di Mascio D, Khalil A, Saccone G, et al. Outcome of Coronavirus spectrum infections (SARS, MERS, COVID 1 -19) during pregnancy: a systematic review and metaanalysis. *Am J Obstet Gynecol MFM* 2020. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589933320300379>.
12. ESHRE News and Statements. Coronavirus Covid-19: ESHRE statement on pregnancy and conception. 14.March.2020. <https://www.eshre.eu/Press-Room/ESHRE-News>.
13. Arpacı İ, Karataş K, Baloğlu M. The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*. 2020;164:110108.
14. Hızlı G, Ünübol H, Tutgun-ünal A, Tarhan N. Salgın Hastalık Kaygı Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2020; 12: 382-397.
15. Yücel Ç, Koç G. Perinatal Dönemde COVID-19 Enfeksiyonu Yönetimi: Sağlık Çalışanlarına Öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2020; 7(Özel Sayı): 25-33.
16. Walton G. COVID-19. The new normal for midwives, women and families. *Midwifery*. 2020;87:102736.
17. Furuta M. 2020 International Year of Midwifery- In the midst of a pandemic. *Midwifery*. 2020;87:102739.
18. Mizrak Sahin B, Kabakci EN. The experiences of pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A qualitative study. *Women and Birth*. 2020 Oct 1:S1871-5192(20)30340-1.
19. Asmundson GJG, Taylor S. Coronaphobia: Fear and the 2019-nCoV outbreak. *J Anxiety Disord*. 2020;70:102196.
20. Demir ET, Kilic F. Determination of The Anxiety Level in Pregnant Women Who Administer to The Obstetrics Clinic Within The Covid-19 Pandemia Period. *Selcuk Med J*. 2020;36(4): 352-356.
21. Wu Y, Zhang C, Liu H, Duan C, Li C, Fan J, et al. Perinatal depressive and anxiety symptoms of pregnant women along with COVID-19 outbreak in China. *Am J Obstet Gynecol*. 2020;223(2):240.
22. Durankuş F, Aksu E. Effects of the COVID-19 pandemic on anxiety and depressive symptoms in pregnant women: a preliminary study. *J Matern Fetal Neonatal Med*. 2020;18:1-7.
23. Güler O, Hatırnaz Ş. Comparison of the levels of antenatal anxiety in pregnant women admitted for delivery before and after COVID-19 outbreak in Turkey. *Perinatal Journal*. 2020;28(2):108-112.
24. Dodgson JE, Tarrant M, Chee YO, Watkins A. New mothers' experiences of social disruption and isolation during the severe acute respiratory syndrome outbreak in Hong Kong. *Nurs Health Sci*. 2010;12(2):198-204.
25. Lee DT, Sahota D, Leung TN, Yip AS, Lee FF, Chung TK. Psychological responses of pregnant women to an infectious outbreak: a case-control study of the 2003 SARS outbreak in Hong Kong. *J Psychosom Res*. 2006;61(5):707-13.